

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr inż. Dawida Nijaka

**pt.: „ŚRODOWISKOWA OCENA ROZWIĄZAŃ TRANSPORTOWYCH
Z WYKORZYSTANIEM SYMULACJI RUCHU DROGOWEGO”**

Podstawę opracowania recenzji stanowi pismo nr DR-63/529/01/2021 z dnia 01.02.2021 r. Przewodniczącego Rady Dyscypliny Inżynieria lądowa i transport Politechniki Poznańskiej prof. dr hab. inż. Jacka Pielechy.

1. Syntetyczna charakterystyka recenzowanej rozprawy

Przedmiotowa rozprawa doktorska dotyczy problematyki oceny wpływu modyfikacji infrastruktury drogowej na poziom emisji zanieczyszczeń przez pojazdy uczestniczące w ruchu drogowym. Analizy ruchu drogowego dla rozwiązań infrastrukturalnych obecnie istniejących i planowanych w przyszłości przeprowadzono z wykorzystaniem oprogramowania do modelowania ruchu drogowego. Całokształt pracy ma spójną, przemyślaną strukturę i składa się z:

- 6 zasadniczych i ponumerowanych rozdziałów, w większości rozbudowanych o kilka podrozdziałów uzupełnionych załącznikami zawierającym kartogramy rozkładu natężenia ruchu,
- 66 rysunków i 31 tabel zawartych w tekście,
- spisu bibliograficznego zawierającego 75 pozycji literaturowych i opracowań, w tym: 21 pozycji literaturowych (28,0%) zagraniczne, 29 pozycji literaturowych (39,0%) polskich, 25 opracowań innych. Bibliografia zawiera również 4 prace współautorskie doktoranta anglojęzyczne.

Całość pracy, zawarta jest na 144 ponumerowanych stronach.

Promotorem rozprawy doktorskiej jest dr. hab. inż. Mirosław Kozak. Promotorem pomocniczym jest dr. hab. inż. Łukasz Rymaniak.

2. Ocena doboru tematu rozprawy

Rozwój gospodarczy Unii Europejskiej (UE) determinuje wzrost przewozów towarowych i pasażerskich. W tym aspekcie systematycznie rosnące przepływy pasażerów i ładunków implikują wzrost znaczenia transportu. Prognozy OECD dla sektora światowego transportu

towarowego zakładają średnioroczną dynamikę wzrostu popytu na przewozy 3,1% w latach 2015-2050. W warunkach krajowych zakłada się około 2,0% średnioroczną dynamikę wzrostu pracy przewozowej w zakresie przewozów osobowych i nieco większą w zakresie przewozów towarowych.

Transport i jego rozwój niesie za sobą szeroko pojęte negatywne konsekwencje związane m. in. z emisją dużej ilości wydalanych do atmosfery zanieczyszczeń. Środki transportu należą do najważniejszych źródeł zanieczyszczenia powietrza w krajach rozwiniętych, w tym w UE. Z kolei wśród wszystkich gałęzi transportu, największe obciążenie dla środowiska stanowi transport drogowy.

Obniżenie emisji zanieczyszczeń przez transport drogowy możliwe jest zarówno poprzez działania w obszarze rozwiązań konstrukcyjnych pojazdu jak również warunków ruchu w jakich się te pojazdy poruszają, determinowanych drogowymi rozwiązaniami infrastrukturalnymi oraz zasadami sterowania ruchem drogowym.

Autor w rozprawie zajął się problemem wykorzystania symulacji ruchu drogowego do analiz związanych z modernizacją infrastruktury drogowej i jej wpływu na poziom emisji zanieczyszczeń przez pojazdy uczestniczące w ruchu drogowym.

W tym kontekście zagadnienia poruszone w rozprawie wpisują się w aktualne problemy badawcze, a opracowane wnioski i rekomendacje mogą posłużyć do dalszych badań i zastosowań w obszarze rozwoju infrastruktury i modelowania ruchu drogowego.

Zagadnienia zawarte w rozprawie mają charakter zarówno teoretyczno-badawczy jak i praktyczny z możliwością ich wykorzystania do celów wdrożeniowych. Zatem realizacja rozprawy doktorskiej stanowi przykład dobrze rozumianych badań stosowanych.

Reasumując stwierdzam, że temat recenzowanej rozprawy doktorskiej jest aktualny i odpowiadający na zapotrzebowanie rynku w tym obszarze. Tak, więc podjęty przez Doktoranta problem badawczy jest jak najbardziej uzasadniony, a sformułowanie tematu właściwe.

3. Ogólna charakterystyka rozprawy

Treść rozprawy została przedstawiona w sześciu zasadniczych i ponumerowanych rozdziałach poprzedzonych spisem treści.

We wprowadzeniu – **rozdział pierwszy**, Autor rozprawy przedstawił tło i genezę poruszanych zagadnień oraz wskazał główne kierunki rozwoju przewozów towarowych. W rozdziale tym został sformułowany również cel rozprawy oraz jej zakres. Określony przez Doktoranta cel dysertacji stanowił punkt wyjścia do rozwiązania problemu oraz zdefiniowania metod i narzędzi do przeprowadzenia badań.

W rozdziale drugim, Autor pracy przedstawił szczegółową analizę systemów do oceny i modelowania ruchu drogowego z uwzględnieniem jego wpływu na środowisko. W tym aspekcie przedstawiono ogólne informacje o programach do modelowania ruchu drogowego oraz wyróżniono kryteria umożliwiające ocenę merytoryczną tych programów, co umożliwiło wybór programu najlepszego z punktu widzenia celów rozprawy. Ocenie poddane zostały cztery programy do modelowania podróży oraz trzy do mikrostymulacji ruchu. W wyniku przeprowadzonej oceny Autor rozprawy najwyżej ocenił pakiet firmy PTV i oprogramowanie Visum oraz Vissim.

Kolejne rozdziały stanowią oryginalne osiągnięcie Autora rozprawy. **W rozdziale trzecim** przedstawiono badania strumieni ruchu drogowego w Poznaniu i aglomeracji poznańskiej. Badania ruchu prowadzone były w trzech wyznaczonych dniach tygodnia oraz w dwóch interwałach czasowych: szczyt poranny (7.00-8.00) oraz popołudniowy (15.00-16.00). Analizy natężenia ruchu pojazdów przeprowadzono dla dziewięciu węzłów komunikacyjnych. Wyniki uzyskanych analiz posłużyły do badań w kolejnych rozdziałach dysertacji.

Rozdział czwarty przedstawia weryfikację i aktualizację modelu ruchu dla aglomeracji poznańskiej. Autor rozprawy w pierwszej kolejności przedstawił model ruchu opracowany na podstawie Kompleksowych Badań Ruchu 2000 a następnie jego weryfikację przy uwzględnieniu Zrównoważonego Planu Rozwoju Transportu Publicznego i prognoz demograficznych wpływających na wielkość ruchu w aglomeracji. Na podstawie wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz, realizowanego przez Autora dysertacji projektu rozwojowego oraz przeprowadzonych badań własnych, opracowany został nowy model ruchu, który posłużył w dalszych badaniach do analiz związanych z planowaniem inwestycji infrastrukturalnych i ich wpływu na zachowanie ruchu w aglomeracji poznańskiej.

W rozdziale piątym Autor rozprawy przedstawił scenariusze rozwiązań ruchu drogowego (przebudowa elementów infrastruktury drogowej) i analizy związane z ich oddziaływaniem na emisję szkodliwych składników spalin przez pojazdy uczestniczące w ruchu.

Rozdział szósty stanowią wnioski, w których Autor przedstawił w sposób syntetyczny efekty przeprowadzonych badań w ramach realizacji pracy i wskazał kierunki dalszych prac badawczych.

Podsumowując powyższy układ recenzowanej rozprawy doktorskiej należy stwierdzić, że doktorant w sposób wnikliwy przeanalizował stan wiedzy w obszarze prowadzonych badań oraz dokonał syntetycznej jej oceny a następnie na bazie przeprowadzonych analiz przeprowadził badania symulacyjne i eksperymentalne w zakresie oddziaływania rozwiązań infrastrukturalnych na poziom emisji zanieczyszczeń z pojazdów samochodowych.

Biorąc pod uwagę całość rozprawy oraz strukturę podziału treści na poszczególne rozdziały i podrozdziały uważam, że metodycznie jest to układ poprawny i odpowiada wymogom prac doktorskich o profilu technicznym.

4. Ocena merytoryczna rozprawy

Celem rozprawy doktorskiej mgra inż. Dawida Nijaka było praktyczne wykorzystanie symulacji ruchu drogowego do oceny wpływu modyfikacji infrastruktury drogowej na poziom emisji zanieczyszczeń przez pojazdy uczestniczące w ruchu drogowym.

Cel pracy, przyjęty przez Doktoranta jest prawidłowy i odpowiada założeniom określonym na etapie formułowania tezy naukowej.

Rozpatrywany w recenzowanej rozprawie doktorskiej problem badawczy analizowany był na przykładzie wybranych rozwiązań infrastrukturalnych Miasta Poznania, zarówno tych wdrożonych jak i planowanych do wdrożenia w przyszłości. Analizy dotyczyły wpływu rozwiązań infrastrukturalnych i utrudnień w ruchu związanych z remontami i inwestycjami w obrębie węzłów drogowych na poziom emisji zanieczyszczeń z pojazdów uczestniczących w ruchu drogowym. Przeprowadzone w pracy analizy obejmowały także oszacowanie korzyści

emisyjnych związanych z wprowadzeniem w Poznaniu tzw. strefy środowiskowej (*Low Emissions Zone*) w kształcie zaproponowanym przez doktoranta.

W swojej pracy Autor podejmował zagadnienia symulacyjne dotyczące ruchu pojazdów (w zakresie jego przyczyn i natężenia), infrastruktury aglomeracji poznańskiej, a także analiz w zakresie emisji zanieczyszczeń. Analizując poszczególne fragmenty dysertacji należy wyróżnić:

1. Analizę systemów do oceny i modelowania ruchu drogowego z uwzględnieniem jego wpływu na środowisko. W tej części dokonano szerokiej oceny programów makro i mikrosymulacyjnych, gdzie szczególna uwaga poświęcona została programom Vissim oraz Visum firmy PTV. Jak dowiedziono są one jednym z najlepszych do modelowania układów transportowych w warunkach polskich.
2. Badania strumieni ruchu drogowego w aglomeracji poznańskiej. W przedstawionej procedurze zawarto najważniejsze skrzyżowania i węzły komunikacyjne miasta, dla których dokonano oceny rozkładu natężenia ruchu w wybrane dni tygodnia o określonych godzinach szczytu komunikacyjnego. Uzupełnienie stanowi analiza wpływu położenia analizowanego obszaru względem gmin ościennych. Efektem wykonanych prac w tym etapie było wskazanie najbardziej obciążonych węzłów drogowych.
3. Rozszerzenie i aktualizacja modelu ruchu z wykorzystaniem podejścia cztero-stadiowego, uwzględniającego cztery etapy podróży: generację podróży, rozkład przestrzenny podróży, podział zadań przewozowych oraz rozkład ruchu w sieci transportowej. W wyniku realizacji pomiarów natężenia ruchu oraz działań ankietowych podzielono obszar miasta Poznania na rejony komunikacyjne oraz rejony węzłowe. Bazowe modele zostały zaktualizowane m.in. o dane demograficzne, motywacyjne (związane z przyczyną podróży), a także uwzględniono aktualną politykę transportową.
4. Opracowanie i interpretacja scenariuszy rozwiązań ruchu drogowego pod względem emisji szkodliwych składników spalin przez pojazdy uczestniczące w ruchu. Przygotowane analizy dotyczyły przebudowy Ronda Rataje, organizacji ruchu w ciągu ul. Garbary i Mostowej, a także węzła Antoninek. Uzupełnienie stanowiła analiza korzyści z wprowadzenia strefy środowiskowej w Poznaniu.
5. Wnioski wynikające z przeprowadzonych studiów i badań oraz sugerowane kierunki dalszych prac badawczych.

Przeprowadzone w ramach pracy badania symulacyjne wpływu organizacji ruchu drogowego na poziom emitowanych zanieczyszczeń przez uczestniczące w nim pojazdy dostarczyły bardzo istotnych informacji, w zasadzie niemożliwych do uzyskania w inny sposób. Przyjęte w pracy podejście badawcze wypełnia lukę badawczą w zakresie połączenia modelowania i symulacji ruchu drogowego z analizą oddziaływania tego ruchu na poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego w oparciu o pomiary rzeczywiste (*Real Drive Emissions*). W mojej opinii wykonane przez Doktoranta badania są nowatorskie i unikalne. Uzyskane wyniki mają duże znaczenie praktyczne, a także są przyczynkiem do prowadzenia podobnych analiz dla innych obiektów i obszarów.

W ramach pracy analizie poddano między innymi rozpoczętą niedawno przebudowę kluczowego dla ruchu drogowego w Poznaniu ronda Rataje. W drodze procesów

symulacyjnych stwierdzono, że przebudowa ronda zgodnie z najlepszym z zaproponowanych wariantów winna spowodować istotne – o około 20% – obniżenie emisji NO_x, HC i CO₂ w obrębie tego węzła w stosunku do stanu obecnego. Emisja CO i PM zmniejszyłyby się w mniejszym stopniu. Z kolei analizy dotyczące wprowadzenia bus-pasów wykazały, iż rozwiązanie to w analizowanym przypadku nie daje jednoznacznych korzyści środowiskowych. Wprawdzie zmniejsza się o kilkanaście procent emisja CO z poruszających się w tym obszarze pojazdów, ale w podobnym zakresie wzrasta emisja NO_x. Wprowadzenie bus-pasów w wymienionej lokalizacji pozostaje praktycznie bez wpływu na emisję HC i PM. Emisja CO₂ zmniejsza się o około 5%.

Metodyka postępowania opisana w pracy może znaleźć szerokie zastosowanie praktyczne, m. in. w jednostkach miejskich, w kompetencjach których znajdują się zadania z zakresu planowania, przygotowywania i realizacji inwestycji infrastrukturalnych oraz organizacji ruchu, w szczególności zarządców dróg, jak również organizatorów publicznego transportu zbiorowego, zarówno w odniesieniu do samorządów lokalnych (miejskich i powiatowych) jak i wojewódzkich. Może być także wykorzystywana przy określaniu wpływu planowanych układów komunikacyjnych na wielkość emisji zanieczyszczeń z pojazdów już na wstępnych etapach opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W przedstawionej dysertacji udowodniono złożoność i istotność podejmowanego tematu w zakresie symulacyjnej oceny środowiskowej rozwiązań transportowych. Prowadzone prace były zgodne ze standardami modelowania transportowego uwzględniającego ruch pojazdu wraz z jego przyczynami, wskaźniki demograficzne, infrastrukturę drogową, a także politykę transportową. Sformułowany cel pracy – praktyczne wykorzystanie symulacji ruchu drogowego do oceny przewidywanego wpływu modyfikacji infrastruktury drogowej na poziom emisji zanieczyszczeń przez pojazdy uczestniczące w ruchu drogowym został osiągnięty, a sformułowane wnioski dotyczą zagadnień ogólnych, szczegółowych i prognostycznych.

Reasumując stwierdzam, że pod względem merytorycznym rozprawa nie budzi większych zastrzeżeń. Analizując treść rozprawy, można jednak dostrzec kilka wątpliwości, które nie umniejszają istotnie jej wartości i pozytywnego odbioru, niemniej warto są wyjaśnienia:

1. Opisane w rozdziale 3 bardzo obszerne badania natężenia ruchu drogowego na wybranych węzłach komunikacyjnych aglomeracji poznańskiej (zbiorcze wyniki tych badań przedstawiono w załączniku 1 do pracy) zostały wykonane podczas szczytów komunikacyjnych: porannego i popołudniowego. Moje zastrzeżenia budzi fakt, dlaczego dla obu szczytów komunikacyjnych przyjęto tak wąskie interwały czasowe, odpowiednio godziny: 7.00 – 8.00 oraz 15.00 – 16.00?
2. Przyjętą do modelowania strukturę pojazdów określono na podstawie danych z Wydziału Komunikacji Urzędu Miasta. Pojawia się pytanie na ile aktualne i dokładne były to dane, gdyż znany jest fakt pozostawiania pojazdów w tego typu rejestrach pomimo ich już faktycznego nieistnienia.
3. Cennym uzupełnieniem wykonanych badań predykcyjnych dotyczących przewidywanych zmian zanieczyszczenia środowiska w wyniku modyfikacji infrastruktury ruchu drogowego byłaby analiza weryfikująca wspomniane skutki środowiskowe już po realizacji danego zadania inwestycyjnego.

Dysertacja przygotowana jest na dobrym poziomie edycyjnym z zastosowaniem nowoczesnych narzędzi. Uwagę zwraca estetyka pracy oraz czytelność i komunikatywność

zamieszczonych w pracy wykresów. Układ pracy jest logiczny i przejrzysty, a praca zredagowana poprawnie.

Z uwag krytycznych w tym zakresie można wskazać na brak streszczenia pracy i tytułu w języku angielskim oraz wykazu użytych w pracy skrótów i oznaczeń. Wprawdzie nie są to elementy bezwzględnie wymagane w pracy doktorskiej, ale na pewno pożądane.

Powyższe drobne uwagi nie wpływają na pozytywną ocenę wartości merytorycznej pracy. Stanowi ona cenny dorobek naukowy Autora w reprezentowanej dyscyplinie naukowej, a jej wyniki są ważne i interesujące zarówno z poznawczego jak i praktycznego punktu widzenia.

Doktorant wykazał się dobrą znajomością zagadnienia i umiejętnością prowadzenia prac naukowych, zarówno o charakterze analitycznym jak i doświadczalnym. Praca wnosi oryginalny wkład do wiedzy z zakresu wpływu rozwiązań infrastruktury drogowej na zanieczyszczenie środowiska i bez wątpienia może być uzupełnieniem dostępnej literatury w tym zakresie. Jej wyniki mogą być także przydatne w procesie projektowania systemów transportu i szacowania jego wpływu na środowisko naturalne.

Do najważniejszych osiągnięć Autora zaliczam:

- dokonanie wnikliwego przeglądu i krytycznej analizy współczesnego oprogramowania do modelowania ruchu drogowego, ze szczególnym naciskiem na możliwości oceny środowiskowej uczestniczących w ruchu pojazdów,
- przeprowadzenie obszernych badań bezpośrednich strumieni ruchu drogowego w Poznaniu i aglomeracji poznańskiej, celem dostarczenia aktualnych danych o potokach ruchu drogowego i ich charakterystyce na potrzeby prowadzonych w dalszej części pracy symulacji ruchu,
- analizy i wybór najbardziej obciążonych i newralgicznych węzłów komunikacyjnych Miasta Poznania oraz opracowanie scenariuszy modyfikacji wybranych węzłów celem zmniejszenia ich oddziaływania na środowisko,
- opracowanie założeń wprowadzenia w Poznaniu strefy środowiskowej,
- jakościową i ilościową ocenę środowiskową zaproponowanych i rozważanych w pracy rozwiązań infrastrukturalnych, będącą podstawą do proekologicznego rekomendowania określonych rozwiązań.

5. Podsumowanie i wniosek końcowy

Praca doktorska pt. „*Środowiskowa ocena rozwiązań transportowych z wykorzystaniem symulacji ruchu drogowego*” jest ciekawa zarówno pod względem naukowym jak i praktycznym.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska dotyczy aktualnych problemów związanych z oceną środowiskową infrastruktury drogowej, a w szczególności z wpływem określonych rozwiązań drogowych na poziom emisji szkodliwych składników spalin przez uczestniczące w ruchu drogowym pojazdy.

Na podstawie przeprowadzonej analizy treści pracy uważam, że Doktorant dokonał trafnego wyboru tematyki swoich badań, a praca stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego. Tak przedstawiona dysertacja nawiązuje do aktualnej wiedzy i praktyki, wnosząc do niej nowe treści.

Cel rozprawy został sformułowany poprawnie, osiągnięty i potwierdzony wynikami praktycznymi. Przedstawiona przez Doktoranta metoda ma właściwości wdrożeniowe, co wpisuje się w ogólną tendencję prowadzonych badań naukowych, związaną z zastosowaniami aplikacyjnymi i wdrożeniowymi.

Opiniowana rozprawa jest opracowaniem o znacznych walorach poznawczych i ma charakter opracowania naukowego. Przygotowana została starannie i wyczerpująco omawia zastosowany aparat badawczy, przeprowadzone badania i analizy oraz prawidłowo formułuje ciekawe i istotne dla dalszych prac wnioski.

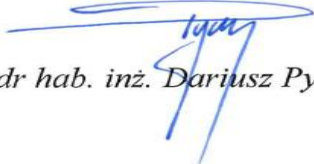
Zaprezentowane w pracy wyniki badań są unikalne w skali krajowej i międzynarodowej, cenne zarówno z naukowego punktu widzenia, jak i zastosowań praktycznych oraz wnoszą elementy nowej wiedzy w dyscyplinie naukowej: Inżynieria lądowa i transport.

Zgromadzony w ramach realizacji pracy obszerny materiał badawczy, może zostać wykorzystany do dalszej analizy naukowej. Autor pracy – mgr inż. Dawid Nijak wykazał się umiejętnością samodzielnego formułowania i rozwiązywania zadań naukowych na poziomie prac doktorskich i reprezentuje wysoki poziom wiedzy w dziedzinie tematyki rozprawy.

W trakcie czytania pracy nasunęły mi się pewne wątpliwości i pytania wymagające wyjaśnienia, które zawarłem w niniejszej recenzji, ale które w moim przekonaniu nie obniżają jednoznacznie pozytywnej oceny pracy. Sformułowane przeze mnie uwagi mogą w części wynikać z odmienności poglądów i różnych ocen omawianych zagadnień, a w części są zachętą do dyskusji w zakresie poruszanych kwestii. Wysoko oceniam poziom rozprawy oraz intelektualny wkład Autora i nakład włożonej przez Niego pracy.

Biorąc pod uwagę, sformułowane powyżej opinie wyrażam jednoznaczne stanowisko, że rozprawa Pana **mgra inż. Dawida Nijaka pt.: „Środowiskowa ocena rozwiązań transportowych z wykorzystaniem symulacji ruchu drogowego”** spełnia ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim oraz mieści się w dyscyplinie naukowej **Inżynieria lądowa i transport**. **Wnoszę o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.**

Na podstawie oceny metodycznej i merytorycznej recenzowanej rozprawy i z uwagi na jej wysoki poziom oraz aspekty użytkowe wnioskuję o jej wyróżnienie.

Prof. dr hab. inż. Dariusz Pyza